

Capitolul I

NOȚIUNI GENERALE DESPRE PROCLAMAREA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

Proclamarea drepturilor omului la nivel regional european este realizată prin intermediul organizațiilor internaționale care au atribuții în acest domeniu, indiferent de întinderea lor. Din acest punct de vedere, la nivelul continentului european există 3 organizații internaționale cu atribuții mai mult sau mai puțin extinse în domeniul drepturilor omului: Consiliul Europei, Uniunea Europeană și Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa. În ce ne privește, ne vom concentra atenția asupra celei mai importante și extinse dintre acestea, mai ales din perspectiva preocupării pentru problematica drepturilor omului, Consiliul Europei.

1. Consiliul Europei și proclamarea drepturilor omului

Consiliul Europei reprezintă o organizație internațională, interguvernamentală și regională care reunește 47 de state membre ale continentului european și care are ca principal obiectiv „crearea pe continentul european a unui spațiu comun al democrației și dreptului în scopul respectării valorilor fundamentale: drepturile omului, democrația pluralistă și statul de drept”¹.

În materia drepturilor omului, la nivelul Consiliului Europei au fost elaborate foarte multe instrumente juridice de consacrare și protecție a acestora, fie că vorbim de tratate multilaterale cu valoare generală, fie specializate²: Carta Social Europeană (1961), Carta Social Europeană Revizuită (1996), Convenția Europeană pentru Prevenirea Torturii, a Pedepselor sau Tratatelor Inumane sau Degradante (1987), Convenția Europeană pentru Asistența Medicală și Socială (1953), Carta Europeană a Limbilor Regionale și Minoritare (1992), Convenția-cadru privind Protecția Minorităților Naționale (1995), Convenția Europeană privind Exercițiul Drepturilor Copilului (1996), Convenția pentru Protecția Drepturilor Omului și a Demnității Ființei Umane referitoare la Aplicarea Biologiei și a Medicinii: Convenția privind Drepturile Omului și Biomedicina (1997) etc. Dintre acestea, cel mai important tratat multilateral de protecție în domeniu este Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale adoptată la 4 noiembrie 1950 și intrată în vigoare la 3 septembrie 1953 (în continuare „Convenția” sau „Convenția europeană”).

Din preambulul Convenției, care este primul și cel mai important tratat multilateral încheiat la nivelul Consiliului Europei, reiese atașamentul statelor contractante față de drepturile omului și libertățile fundamentale care reprezintă „temelia înseși a justiției și a

---

¹ Dicționar, p. 148.

² Lista tuturor tratatelor este disponibilă pe www.coe.int; a se vedea și T. Corlățean, *Protecția europeană și internațională a drepturilor omului*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, pp. 30-31.

păcii în lume și a căror menținere se bazează (...) pe un regim cu adevărat democratic (...) și pe o concepție comună și un respect comun al drepturilor omului din care acestea decurg". De asemenea, din preambul reiese și atașamentul statelor părți semnatare față de „*patrimoniul comun de idealuri și tradiții politice*”, „*respectarea libertății*” și „*preeminența dreptului*”.

Totodată, prin art. 1 din Convenție, statele își asumă obligația respectării drepturilor omului față de orice persoană aflată sub jurisdicția lor.

Convenția, în forma sa inițială, prevedea o serie de drepturi și libertăți individuale (dreptul la viață, dreptul de a nu fi supus torturii și relelor tratamente, dreptul de a nu fi supus sclaviei, muncii forțate sau obligatorii, dreptul la libertate și siguranță, libertatea de exprimare, libertatea gândirii, de conștiință și religie etc.). Ulterior, Convenției i s-au adăugat o serie de protocoale adiționale, dintre care unele au adus modificări de natură procedurală, în timp ce altele au mai adăugat catalogului inițial câteva drepturi și libertăți (dreptul de proprietate, dreptul la instruire, dreptul la alegeri libere, libertatea de circulație etc.).

Convenția Europeană este un instrument obligatoriu pentru statele semnatare, ridicând drepturile individuale consacrate la nivel de categorie juridică și conferindu-le pentru prima dată în dreptul internațional un regim de protecție¹. Convenția consacră un catalog de drepturi civile și politice (excepție fac dreptul de proprietate – drept de natură economică – și drepturile cu conotație socială – libertatea sindicală, dreptul la instruire, interdicția muncii forțate).

Convenția are cel puțin două elemente care fac din sistemul de protecție existent la nivelul Consiliului Europei cel mai eficient mecanism: acceptarea dreptului la recurs individual (art. 34 din Convenție) și acceptarea jurisdicției obligatorii a Curții Europene a Drepturilor Omului (în continuare Curtea sau CEDO), (art. 46 din Convenție)².

Acceptarea celor două elemente s-a făcut prin declarații facultative³. România este parte la mecanismul Convenției de la data de 20 iunie 1994, aceasta fiind semnată și ratificată de țara noastră ca o condiție de aderare la Consiliul Europei.

Convenția Europeană reprezintă cel mai reușit instrument de protecție în materia drepturilor omului, stabilind un control supranațional asupra acțiunilor activităților statale prin instituirea unui mecanism de control jurisdicțional ce poate fi activat prin inițiative individuale⁴.

Din punct de vedere al conținutului, Convenția este alcătuită din trei titluri. Titlul I consacră drepturile și libertățile propriu-zise; Titlul al II-lea instituie normele care reglementează activitatea Curții Europene a Drepturilor Omului ca mecanism de protecție a drepturilor consacrate, iar Titlul al III-lea este intitulat „*Dispoziții diverse*”. Pe parcursul anilor, Convenția a suferit modificări și completări, prin intermediul protocoalelor adiționale. Dintre acestea mai sunt în vigoare Protocoalele adiționale nr. 1, 4, 6, 7, 12, 13, 14, 15 și 16. Convenția a evoluat atât prin completările aduse de protocoalele adiționale, cât și prin interpretări evolutive date de Curtea de la Strasbourg drepturilor și libertăților pe care le consacră⁵.

¹ Fr. Sudre, *Drept european și internațional al drepturilor omului*, Ed. Polirom, Iași, 2006, p. 114.

² *Dicționar*, p. 162.

³ *Ibidem*.

⁴ D. Chagnollaud, G. Drago (coord.), *Dictionnaire des droits fondamentaux*, Dalloz, Paris, 2010, p. 69.

⁵ *Dicționar*, p. 164.

Mecanismul instituțional de protecție a drepturilor omului consacrat de Convenție prezintă, de asemenea, aspecte de originalitate, oferindu-le cetățenilor beneficiul unui control judiciar al respectării lor.

Mecanismul inițial de protecție prevedea 3 organe principale: Comisia Europeană a Drepturilor Omului (în continuare „Comisia” sau „fosta Comisie”), (organ de anchetă și mediere), Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei (organ politic de decizie) și Curtea Europeană a Drepturilor Omului (organ judiciar de decizie)¹.

Protocolul nr. 11, intrat în vigoare la 1 noiembrie 1998, a revoluționat mecanismul de protecție prin introducerea unui singur organ, Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Totodată, spre deosebire de sistemul anterior, unde Comisia era cea care sesiza Curtea, prin intrarea în vigoare a Protocolului nr. 11 s-a creat posibilitatea sesizării Curții de către orice persoană interesată, consacându-se astfel dreptul la recurs individual. Momentan Protocolul nr. 11 nu mai este în vigoare, fiind modificat de Protocolul nr. 14.

Actualmente există încă două protocoale adiționale la Convenție, Protocolul nr. 15 și Protocolul nr. 16, care nu sunt încă în vigoare.

Protocolul nr. 15 aduce o serie de modificări de natură procedurală Convenției, dintre care cea mai importantă este scurtarea termenului în care poate fi sesizată Curtea, de la 6 luni la 4 luni. Această modificare are intenția de a duce în primul rând la o scurtare a duratei procedurilor în fața Curții. Protocolul nr. 15 va intra în vigoare la data ratificării de către toate statele părți².

Protocolul nr. 16 a fost ratificat de minimul necesar de 10 state membre și a intrat în vigoare, cu privire doar la statele care l-au ratificat, la data de 1 august 2018. O dată cu intrarea lui în vigoare, instanțele de grad înalt din statele care l-au ratificat pot să solicite CEDO opinii privind probleme de principiu referitoare la interpretarea și aplicarea drepturilor și libertăților prevăzute de Convenție și protocoalele adiționale³. Solicitarea de avize consultative poate fi făcută doar în cauzele pendinte și trebuie motivată prin prezentarea aspectelor pertinente privind contextul juridic și factual. Avizele consultative sunt date de Marea Cameră, trebuie motivate și nu sunt obligatorii⁴. Deși art. 5 al Protocolului nr. 16 prevede că avizele consultative nu au un caracter obligatoriu, apreciez că ele trebuie totuși luate serios în considerare nu doar de instanța care l-a solicitat, ci și de autoritățile altor state părți la Convenție întrucât din cuprinsul avizelor se pot decela principii călăuzitoare ale jurisprudenței Curții. În plus, trebuie ținut cont și de faptul că Avizele consultative sunt date în formațiune de Mare Cameră, ceea ce le amplifică forța jurisprudențială. Până în acest moment, Curții europene i-au fost solicitate doar două avize consultative.

Prima opinie de acest gen a fost solicitată de Curtea de Casație din Franța cu privire la interpretarea unei probleme juridice ce ținea de respectarea dreptului la viață privată prevăzut de art. 8 din Convenție. Pe scurt, instanța supremă franceză dorea să afle dacă,

---

¹ Fr. Sudre, *op. cit.*, p. 114.

² www.coe.int; până la 15 noiembrie 2020, Protocolul a fost ratificat de 46 de state. Doar Italia nu l-a ratificat.

³ www.coe.int; până la 15 noiembrie 2020, Protocolul a fost ratificat de următoarele 15 state: Albania, Andorra, Armenia, Estonia, Finlanda, Franța, Georgia, Gracia, Lituania, Luxemburg, Olanda, San Marino, Slovacia, Slovenia, Ucraina.

⁴ Art. 1, 2, 5 din Protocolul nr. 16.

refuzul transcrierii în registrele de stare civilă a actului de naștere al unui copil născut în străinătate ca urmare a unei sarcini purtate de o mamă surogat însă mama legală să fie mama pentru care s-a purtat sarcina, depășește marja de apreciere a statului și dacă avea relevanță faptul că copilul a fost conceput cu gameți de la mama de intenție și dacă posibilitatea adoptării de mama de intenție a acestui copil al soțului său care era și tată biologic ceea ce reprezintă o modalitate de stabilire a filiației cu privire la acesta, permite respectarea art. 8. În răspunsul său, Curtea a statuat că statele nu au nicio obligație de a transcrie certificatul de naștere al unui copil născut din mamă surogat în străinătate pentru a stabili legătura de filiație cu mama de intenție iar adopția poate fi o metodă de recunoaștere a acestei legături¹.

Al doilea aviz consultativ a fost solicitat de Curtea Constituțională din Armenia cu privire la aplicabilitatea art. 7 din Convenție.

În răspunsul său, Curtea a confirmat că utilizarea tehnicii „legislației prin referință” sau a „legislației prin trimitere” pentru incriminarea acțiunilor sau omisiunilor nu este în sine incompatibilă cu cerințele art. 7 din Convenție această cerință aplicându-se și atunci când standardul menționat are în ordinea juridică internă un rang ierarhic sau un nivel mai mare de abstractizare decât standardul de referință².

România a semnat ambele protocoale, însă nu a ratificat decât Protocolul nr. 15. Protocolul nr. 16 este în procedură internă de ratificare.

2. Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Curtea Europeană a Drepturilor Omului este o instanță internațională permanentă și independentă, cu sediul la Strasbourg, care își desfășoară activitatea începând cu data de 21 ianuarie 1959, după acceptarea jurisdicției sale de către un număr de 8 state.

Ea reprezintă la ora actuală principala instituție ce realizează mecanismul de control prevăzut de Convenția europeană³.

La început, funcția jurisdicțională era asigurată de un mecanism tripartit:

- Comisia Europeană a Drepturilor Omului, care era competentă să analizeze admisibilitatea cererilor, să stabilească situația de fapt, să angajeze soluționarea amiabilă a cauzelor și să formuleze avize dacă se constata o încălcare a Convenției;

- Comitetul Miniștrilor, care putea adopta decizii definitive în cauzele care nu erau aduse în fața Curții;

- Curtea Europeană a Drepturilor Omului, competentă să pronunțe o hotărâre definitivă și obligatorie, în cauzele în care putea fi sesizată doar de Comisie sau de statele părți⁴.

---

¹ Avizul Consultativ referitor la recunoașterea în dreptul intern a unei legături de filiație între un copil născut dintr-o sarcină purtată în străinătate a unei mame surogat și mama de intenție, par. 9, 35-59.

² Avizul Consultativ referitor la utilizarea tehnicii „legislației prin referință” pentru definirea unei infracțiuni și a criteriilor care trebuie aplicate pentru a compara legea penală așa cum era în vigoare la momentul săvârșirii infracțiunii și legea penală modificată, par. 74; pentru mai multe detalii, a se vedea „Principiul neretroactivității legii penale” *infra*, pp. 152-153.

³ D. Chagnollaud, G. Drago (coord.), *op. cit.*, p. 140.

⁴ *Dicționar*, p. 173.

Protocolul nr. 11 a reformat acest mecanism de control prin instituirea unei Curți unice care poate analiza toate plângerile individuale și cererile interstatale, referitoare la preținsele încălcări ale Convenției.

Admiterea unui stat în Consiliul Europei presupune și acceptarea jurisdicției Curții Europene a Drepturilor Omului.

Deși Protocolul nr. 11 a revoluționat mecanismul de control, acesta și-a dovedit limitele în scurt timp, întrucât Curtea a fost copleșită de numărul excesiv de mare de plângeri din partea cetățenilor (peste 100.000).

Prin urmare, în procesul de reformă a Curții a fost adoptat Protocolul nr. 14, intrat în vigoare la 1 iunie 2010, după ratificarea sa de către Rusia, protocol care a introdus o serie de modificări de natură procedurală permițând o mai bună procesare a cererilor (criteriul prejudiciului minim ca și condiție nouă de admisibilitate, judecătorul unic care să trateze cererile inadmisibile, creșterea rolului Comisarului pentru Drepturile Omului, introducerea de măsuri de examinare a cauzelor repetitive etc.).

2.1. Organizarea și funcționarea Curții

Conform art. 20 din Convenție, Curtea este alcătuită dintr-un număr de 47 de judecători, egal cu cel al statelor semnatare ale Convenției și, în același timp, membre ale Consiliului Europei. Aceștia trebuie să se bucure de „cea mai înaltă reputație morală” și „să întrunească condițiile cerute pentru exercitarea unor înalte funcții judiciare sau să fie juriști având o competență recunoscută”¹.

„Judecătorul își exercită mandatul cu titlu individual”² și trebuie să satisfacă exigențele de independență și imparțialitate, inclusiv față de statele care i-au propus³. Regimul imunității recunoscut acestora vine să-i protejeze pe judecători, în special față de statul în numele căruia au fost numiți, spre deosebire de regimul clasic de imunități al reprezentanților diplomatici care nu sunt protejați și în statul acreditant (de origine).

Judecătorii sunt aleși pe o perioadă de 9 ani de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei de pe o listă de 3 candidați propusă de statul parte. Această listă trebuie să satisfacă și criteriul „gender balance”, care impune prezența a cel puțin unei femei.

Judecătorii pot fi revocați din funcție doar prin decizia celorlalți judecători luată cu 2/3 din voturi dacă au încetat să îndeplinească condițiile necesare⁴.

Curtea este condusă de un președinte care este secondat de doi vicepreședinți, fiecare din ei ales pentru un mandat de 3 ani. Actualul președinte al CEDO este judecătorul islandez Robert Spano, unul din cei mai tineri judecători ai Curții, iar vicepreședinți sunt judecătorul danez Jon Fridrik Kjølbro și judecătoarea croată Kenija Turkovic.

Cei 47 de judecători se întrunesc în Adunarea Plenară a Curții pentru alegerea președintelui Curții, a vicepreședinților, a președinților de Cameră, a grefierului Curții și a adjunctului acestuia și pentru adoptarea Regulamentului Curții sau pentru constituirea de Camere pentru o perioadă determinată⁵.

---

¹ Art. 21 par. 1 din Convenție.

² Art. 21 par. 2 din Convenție.

³ Art. 21 par. 3 din Convenție.

⁴ Art. 23 par. 4 din Convenție.

⁵ Art. 25 din Convenție.

Curtea este sprijinită în activitatea sa de Grefă, ai cărei reprezentanți trebuie să fie independenți și imparțiali¹.

Pentru examinarea cauzelor, Curtea judecă în următoarele formațiuni (complete) de judecată²:

- Judecătorul unic;
- Comitetele de 3 judecători;
- Camerele de 7 judecători;
- Marea Cameră, formată din 17 judecători.

Curtea este împărțită în 5 secții, formațiunile de judecată fiind organizate în cadrul acestora. Judecătorul ales din partea unui stat este membru de drept al Camerei și al Marii Camere când statul său este parte în cauză³. Cauzele României sunt analizate în cadrul celei de-a patra secții, de unde face parte și judecătorul numit din partea României.

2.2. Procedura în fața Curții

Formațiunile de judecată ale Curții sunt: Judecătorul unic, Comitetul (alcătuit din 3 judecători), Camera (alcătuită din 7 judecători), Marea Cameră (alcătuită din 17 judecători).

O plângere adresată Curții, după înregistrarea pe rolul acesteia, trece printr-o etapă de filtraj ce are drept obiectiv repartizarea către formațiunea de judecată corespunzătoare.

Dacă inadmisibilitatea sa este vădită sau cererea poate fi radiată de pe rol fără o examinare suplimentară, decizia este luată de **Judecătorul unic** și este definitivă⁴, reclamantul fiind informat de acest lucru prin intermediul unei comunicări nemotivate. Dacă judecătorul unic nu declară cererea inadmisibilă, o va trimite unui Comitet sau unei Camere pentru o examinare suplimentară⁵.

Comitetul poate declara cererea inadmisibilă sau să o radieze de pe rol dacă nu mai este necesară o examinare suplimentară⁶ sau în cazul unei jurisprudențe anterioare constante a Curții referitoare la problema supusă analizei („*jurisprudență bine stabilită*”) o poate declara admisibilă și chiar poate pronunța o hotărâre pe fond⁷. Judecătorul ales în numele unui stat nu participă obligatoriu la judecata acestor cauze, însă poate fi invitat să participe în orice fază a procedurii⁸.

Dacă plângerea nu este vădit inadmisibilă și nu sunt necesare examinări suplimentare cu privire la admisibilitate și fond, plângerea este comunicată Guvernului pârât, care este invitat o dată cu reclamantul să depună observații. Acesta este practic momentul de debut al procedurii contencioase și momentul în care Guvernul află de existența unei plângeri pe rolul Curții. Trebuie precizat că Guvernul nu are cunoștință de marea majoritate a plângerilor inadmisibile, cu excepția celor publicate de Curte. Până la momentul comunicării plângerii, practic acesta nu este parte în procedură, Curtea desfășurând o procedură exclusiv

¹ Art. 24 din Convenție.

² Art. 26 par. 1 din Convenție.

³ Art. 26 par. 4 din Convenție.

⁴ Art. 27 din Convenție.

⁵ Art. 27 par. 3 din Convenție.

⁶ Art. 28 par. 1 lit. a) din Convenție.

⁷ Art. 28 alin. (1) lit. b) din Convenție.

⁸ Art. 28 par. 3 din Convenție.

cu reclamantul. Este posibil însă ca, până la comunicarea plângerii către Guvern, acesta să ia cunoștință de existența plângerii, fie prin solicitarea din partea Curții de informații suplimentare sau prin aplicare de măsuri provizorii.

După formularea obiecțiunilor asupra admisibilității și fondului, urmează formularea observațiilor în baza art. 41 din Convenție prin cererea reclamantului de satisfacție echitabilă.

După formularea observațiilor de către părți, Comitetul se pronunță printr-o decizie sau hotărâre definitivă¹. De asemenea, decizia de admisibilitate se poate da separat de decizia asupra fondului.

Comitetul poate să se desesizeze în favoarea **Camerei** dacă cererea respectivă nu face obiectul unei jurisprudențe constante (bine stabilite).

Procedura în fața Camerei cuprinde, de asemenea, faza observațiilor scrise depuse de părți asupra admisibilității, fondului și satisfacției echitabile.

În fața Camerei se poate desfășura și o fază orală la solicitarea motivată a părților sau în urma unei decizii din oficiu. Faza orală este rar organizată de către Curte și, de regulă, în situații excepționale în care sunt aspecte foarte importante ce trebuie puse în dezbatere în fața publicului sau când sunt analizate alte aspecte de noutate sau de interes major.

Hotărârea Camerei poate fi atacată în fața **Marii Camere** în termen de 3 luni de la pronunțare, printr-o cerere de retrimiteră formulată în condițiile art. 43 din Convenție. Cererile de retrimiteră sunt analizate de un Comitet de filtraj, alcătuit din 5 judecători.

Solicitările de retrimiteră la Marea Cameră sunt rareori admise de Comitetul de filtraj, ele fiind limitate la plângerile ce ridică probleme grave de interpretare sau aplicare a Convenției sau a Protocoalelor sale sau alte probleme grave cu caracter general².

Pe tot parcursul procedurii părțile pot soluționa cauza prin încheierea unei înțelegeri amiabile ce trebuie validată de Curte printr-o decizie³. Dacă reclamantul refuză încheierea unei înțelegeri amiabile, Guvernul pârât poate formula o declarație unilaterală prin care recunoaște încălcarea invocată de reclamant și se angajează să ofere o reparație adecvată fie pecuniară, fie să-și îndeplinească o serie de obligații cu caracter general sau individual. Curtea se pronunță asupra acestei declarații și, dacă o admite, radiază cauza de pe rol. Marea Cameră este investită dacă o cerere de retrimiteră trece de filtrul Colegiului de 5 judecători care-și exercită atribuțiile în baza art. 43 par. 2 din Convenție sau dacă o Cameră se desesizează în favoarea sa în baza art. 30. În fața Marii Camere se desfășoară obligatoriu atât faza scrisă, cât și faza orală.

Decizia Marii Camere este definitivă⁴.

Publicitatea procedurilor reprezintă regula după care se desfășoară activitatea Curții. Totuși, audierile publice au loc rar, în funcție de decizia Curții. Cauzele analizate de Marea Cameră parcurg însă și o ședință publică de audiere a pledoariilor. Deciziile Curții sunt publicate în integralitatea lor pe site-ul oficial al acesteia (www.echr.coe.int), de regulă, în cel puțin una din limbile oficiale ale Curții (engleză sau franceză). Alte decizii de interes pot fi

¹ Art. 28 par. 2 din Convenție.

² Art. 43 par. 2 din Convenție.

³ Art. 39 din Convenție.

⁴ Art. 44 par. 1 din Convenție.

publicate și în alte limbi (rusă, italiană, turcă, română etc.). De asemenea, în ultimii ani Curtea publică pe pagina sa web înregistrarea ședințelor de audiere a pledoariilor desfășurate în fața sa.

Satisfacția (reparația) echitabilă

Conform art. 41 din Convenție, intitulat „Satisfacția echitabilă”, „dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a Protocoalelor sale și dacă dreptul intern al Înaltei Părți Contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o satisfacție echitabilă”.

Astfel, în cazul în care Curtea constată că a fost încălcat un drept prevăzut de Convenție sau Protocoalele adiționale, în hotărârea care statuează asupra fondului se pronunță și cu privire la reparația echitabilă pe care o acordă părții lezate¹.

Reparația echitabilă reprezintă o compensație acordată părții lezate pentru daunele cauzate în urma încălcării unui drept prevăzut de Convenție sau de Protocoalele adiționale².

Acordarea de către Curte a unei satisfacții echitabile nu reprezintă unul din obiectivele sale principale, ci este accesorie funcției sale de veghere a respectării de către state a obligațiilor ce decurg din Convenție, așa cum reiese din art. 19 al acesteia³.

Compensația poate fi de natură financiară sau poate să reprezinte o măsură individuală și/sau generală care să înlăture efectele încălcării, de exemplu, obligarea statului la *restitutio in integrum*, dacă natura încălcării permite⁴.

Alteori, Curtea poate constata că pronunțarea unei hotărâri de condamnare a statului reprezintă în sine o reparație echitabilă⁵. Repararea echitabilă poate acoperi daunele materiale (dacă există un prejudiciu material⁶, daunele morale și cheltuielile de judecată (care, de principiu, acoperă exclusiv procedura din fața Curții, cu condiția să fie cerute și justificate)⁷.

Daunele materiale se acordă dacă există o legătură de cauzalitate între prejudiciul pretins și încălcarea Convenției, iar reparația poate acoperi pierderea unui venit⁸. Deși Convenția nu prevede expres posibilitatea acordării unor daune morale, Curtea le acordă deseori, plecând de la ideea că acestea au ca obiect recunoașterea faptului că o încălcare a unui drept prevăzut de Convenție cauzează și un prejudiciu moral. Uneori însă, Curtea apreciază că recunoașterea încălcării unui drept printr-o hotărâre a sa este suficientă, nemaifiind necesară acordarea unei sume în bani cu titlu de prejudiciu moral⁹.

¹ Art. 41 din Convenție.

² *Dicționar*, p. 737.

³ *Salah c. Olandei*, par. 70; *Nagmetov c. Rusiei*, par. 64.

⁴ *Brumărescu c. României*, hotărârea privind satisfacția echitabilă, par. 20; *Papamichalopoulos ș.a. c. Greciei*, par. 38-40 – în speță, Curtea a obligat statul pârât atât la restituirea în natură a unei suprafețe de teren, cât și la plata unei compensații bănești.

⁵ *Cumpănă și Mazăre c. României*, par. 130.

⁶ *Z. ș.a. c. Marii Britanii*, par. 127 – în speță Curtea a acordat despăgubiri materiale reclamantilor atât pentru viitoare cheltuieli medicale, cât și pentru pierderea oportunității de angajare.

⁷ *Zengin c. Turciei*, par. 77-81; *Nikolova c. Bulgariei*, par. 79, *Vlăduț c. României*, par. 47-49 – în speță reclamantul nu a primit nici cheltuieli judiciare, întrucât nu a solicitat, și nici daune morale, întrucât nu s-a constatat o legătură de cauzalitate între încălcarea constatată și prejudiciul moral pretins a fi fost cauzat.

⁸ *Sargsyan c. Azerbaidjanului*, hotărârea privind satisfacția echitabilă, par. 36.

⁹ *Ibidem*, par. 39.

Deși din hotărârile Curții reies numeroase criterii pentru cuantificarea prejudiciului material și moral, Curtea dispune de o anumită marjă de manevră în stabilirea și acordarea lor, în funcție de ceea ce consideră că este echitabil¹.

În anumite situații Curtea poate acorda o sumă globală cu titlu de prejudiciu material și moral².

Cheltuielile judiciare se acordă dacă s-au stabilit realitatea, necesitatea și caracterul rezonabil al cuantumului lor³.

2.3. Executarea hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului

Hotărârile definitive ale Curții sunt obligatorii, dau naștere obligației statului de a le executa și, în acest scop, ele sunt trimise Consiliului de Miniștri care supraveghează executarea acestora⁴. Eficiența sistemului Convenției este dată și de modalitatea de executare de către statele părți a hotărârilor Curții. Executarea promptă și efectivă a acestora conduce la întărirea respectării drepturilor omului la nivel intern.

Procesul de executare a hotărârilor CEDO reprezintă un ansamblu de măsuri generale și individuale pe care statele părți, în limita marjei naționale de apreciere, sunt obligate să le ia ca urmare a constatării încălcării unui drept prevăzut de Convenție sau Protocoalele adiționale sau ca urmare a unei înțelegeri amiabile sau declarații unilaterale⁵.

Astfel, Consiliul de Miniștri are competența suverană de a supraveghea modul de executare a hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului prin intermediul Departamentului pentru Executarea Hotărârilor CEDO din cadrul Secretariatului său. În exercitarea mandatului său, acest departament are următoarele obiective⁶:

- Asistența acordată Comitetului de Miniștri în evaluarea măsurilor luate sau ce trebuie luate de statele părți în scopul implementării hotărârilor CEDO;
- Sprijinirea Comitetului de Miniștri în vederea întăririi acțiunilor de supraveghere, în special prin îmbunătățirea metodelor de lucru și întărirea instrumentelor aflate la dispoziția sa;
- Promovarea întăririi cooperării cu alte structuri ale Consiliului Europei în aria lor de competență, în special Curtea, Adunarea Parlamentară și Comisarul pentru Drepturile Omului;
- Sprijinirea statelor membre în vederea identificării și implementării măsurilor individuale și/sau generale de executare;
- Asigurarea transparenței și vizibilității rezultatelor procesului de executare a hotărârilor CEDO.

Comitetul de Miniștri stabilește măsuri cu caracter individual și general ce decurg din hotărârile Curții și care trebuie implementate de statele condamnate.

Statele părți la Convenție au obligația politico-juridică de a remedia încălcările constatate de Curte. Ele au o marjă de apreciere în alegerea măsurilor necesare ce trebuie adoptate la nivel național⁷.

---

¹ *Kuric ș.a. c. Sloveniei*, hotărârea privind satisfacția echitabilă, par. 82.

² *Sargsyan c. Azerbaidjanului*, hotărârea privind satisfacția echitabilă, par. 40.

³ *Ibidem*, par. 61.

⁴ Art. 46 par. 1-2 din Convenție.

⁵ *Dicționar*, p. 331.

⁶ *www.coe.int*, Mandate of the Department for the Execution of Judgments of the European Court of Human Rights.

⁷ *Dicționar*, p. 331.

Evaluarea modului în care statele părți execută hotărârile Curții se realizează în cadrul reuniunilor Comitetului de Miniștri la nivel de delegați în domeniul drepturilor omului.

După rămânerea definitivă a hotărârilor Curții, statele trimit Comitetului de Miniștri planuri de acțiune care trebuie să cuprindă măsurile individuale și/sau generale pe care le propun, iar în momentul în care executarea hotărârii este finalizată, dosarul de executare de pe rolul Consiliului de Miniștri este clasat printr-o rezoluție. Pe parcursul executării, Comitetul de Miniștri poate adopta recomandări sau rezoluții interimare în care să ia act de măsurile întreprinse până în acel moment și să învedereze ce măsuri mai trebuie luate în viitor¹.

Măsurile de reformă a Curții Europene a Drepturilor Omului vizează întărirea procedurii de executare a hotărârilor. Modalitatea de executare a hotărârilor asigură eficiența măsurilor de protecție și fac din acesta un sistem *sui generis*. Statul este obligat să implementeze hotărârile prin adoptarea măsurilor de ordin legislativ, executiv/administrativ și judiciar.

Protocolul nr. 14 a adus ca element de noutate și posibilitatea Comitetului de Miniștri de a sesiza Curtea dacă se constată că un stat refuză să se conformeze unei hotărâri definitive pronunțate într-un litigiu în care este parte².

Pentru prima dată Comitetul de Miniștri a utilizat această prerogativă în cauza *Ilgar Mammadov c. Azerbaidjanului*. Astfel, printr-o hotărâre din 2014, Curtea a constatat încălcarea de către Azerbaidjan a art. 5 par. 1 lit. c), 5 par. 4, 6 par. 2 și a art. 18 combinat cu art. 5 din Convenție. Întrucât statul în cauză nu a depus eforturi convingătoare pentru executarea hotărârii, în decembrie 2017, Comitetul de Miniștri a decis sesizarea Curții, în baza art. 46 par. 4 din Convenție pentru neexecutarea hotărârii CEDO pronunțate în 2014. Curtea a constatat că Azerbaidjan nu și-a îndeplinit obligația ce îi incumba în baza art. 46 par. 1 de a se conforma primei hotărâri *Ilgar Mammadov c. Azerbaidjanului*, din 22 mai 2014. Deși statul în cauză a executat o serie de obligații ce îi reveneau din hotărâre (plata satisfacției echitabile, prezentarea unui plan de acțiune în vederea executării hotărârii, punerea în libertate a reclamantului însă sub obligația respectării unor condiții), Curtea a apreciat că acestea au fost măsuri limitate din care nu rezultă că statul a acționat cu „*bună-credință*”, de o manieră compatibilă cu „*concluziile și spiritul*” primei hotărâri *Mammadov* sau într-un mod care să facă practică și efectivă protecția drepturilor din Convenție a căror încălcare Curtea a constatat-o în această hotărâre³.

Măsurile cu caracter individual și măsurile cu caracter general

Așa cum subliniam și mai sus, în urma constatării de către CEDO a încălcării vreunui drept sau a unei libertăți prevăzute de Convenție sau de Protocoalele adiționale sau ca urmare a unor înțelegeri amiabile sau declarații unilaterale, statele sunt obligate ca, în limita marjei naționale de apreciere, să execute hotărârile respective prin luarea unor măsuri cu caracter individual și general.

Măsurile cu caracter individual

Măsurile individuale sau măsurile cu caracter individual privesc în primul rând pe reclamantul din procedură și prin intermediul lor Curtea urmărește ca statul/statele în cauză să

---

¹ *Ibidem*, p. 333.

² Art. 46 par. 4 din Convenție.

³ *Ilgar Mammadov c. Azerbaidjanului*, par. 1-4, 216-218.

se ocupe de redresarea situației acestuia. Astfel, Curtea poate dispune obligarea statului/statelor care i-au încălcat reclamantului un drept prevăzut de Convenție să pună capăt încălcării sau să pună victima în situația anterioară încălcării constatate (*restitutio in integrum*)¹.

În alte cazuri există posibilitatea ca statul să fie obligat atât la repunerea victimei în situația anterioară, cât și la plata unor despăgubiri. Dacă *restitutio in integrum* nu mai este posibil sau este posibil doar în parte, Curtea poate obliga statul condamnat la plata unor despăgubiri în echitate. Statele părți sunt libere să aprecieze care sunt modalitățile practice prin care victima încălcării poate fi repusă în situația anterioară. Aceste măsuri pot consta fie în redeschiderea unor proceduri judiciare, fie în revocarea unei hotărâri de expulzare prin care reclamantul era expus la riscul de tortură sau rele tratamente sau îi era viața amenințată în țara de destinație, fie în reluarea legăturii dintre copii și părinți, fie prin anularea sau revocarea unui act ce reprezintă o încălcare a Convenției. Anumite hotărâri ale Curții pot, totuși, să conțină ele însele unele recomandări adiționale cu privire la modalitatea de executare a măsurilor cu caracter individual².

Executarea hotărârilor Curții nu trebuie confundată cu plata satisfacției echitabile, care reprezintă doar o latură a executării unei hotărâri. Nici aplicarea principiului *restitutio in integrum* nu trebuie confundată cu plata satisfacției echitabile. Curtea poate dispune restituirea sau poate constata că *restitutio in integrum* reprezintă cea mai adecvată formă de reparare a încălcării constatate, sau dacă nu mai este deloc posibilă, să acorde exclusiv o satisfacție echitabilă³.

În cazul în care încălcarea s-a produs printr-o hotărâre judecătorească definitivă și irevocabilă, repunerea victimei în situația anterioară comportă anumite particularități întrucât înlăturarea unei asemenea încălcări poate pune în discuție autoritatea de lucru judecat a acelei hotărâri. În plus, asemenea hotărâri pot avea efecte și asupra drepturilor dobândite de terțe persoane⁴.

În astfel de cazuri, deschiderea unei proceduri de revizuire a hotărârii instanței interne reprezintă remediul adecvat. Recomandarea (2000)2 a Comitetului de Miniștri privitoare la reexaminarea sau redeschiderea unor cauze la nivel intern ca urmare a hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului „invită statele părți să asigure existența la nivel intern a posibilităților adecvate de realizare, în măsura posibilului, a *restitutio in integrum*” și le „încurajează (...) să examineze sistemele juridice naționale în scopul de a se asigura că există posibilități adecvate pentru reexaminarea unei cauze, inclusiv prin redeschiderea unei proceduri, acolo unde Curtea a constatat încălcarea Convenției”. Aceste recomandări privesc în special cazurile în care victima continuă să sufere consecințe negative grave ca urmare a hotărârii instanței interne, consecințe ce nu pot fi compensate doar prin acordarea satisfacției echitabile și care nu pot fi modificate decât prin reexaminarea sau redeschiderea procedurii, atunci când rezultă din hotărârea Curții că „decizia internă atacată este contrară pe fond Convenției” sau „violarea constatată este cauzată de erori sau de vicii ale procedurii de o asemenea gravitate încât subzistă o îndoială serioasă asupra rezultatului procedurii atacate”⁵.

---

¹ Dicționar, p. 517.

² *Ibidem*, pp. 517-518.

³ *Ibidem*, p. 518.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.